

Politinės partijos Nacionalinis susivienijimas

PAREIŠKIMAS

Dėl Tautinių mažumų įstatymo

2024 m. lapkričio 13 d.

2024 m. lapkričio 7 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Lietuvos Respublikos teisingumo ministrės Evelinos Dobrovolskos pateiktą Tautinių mažumų įstatymą Nr. XIV3079 (toliau – Įstatymas).

Įstatymas, koks yra priimtas, negali būti tvirtinamas, nes jis prieštarauja tarptautiniams teisės aktams, diskriminuoja kitas tautines mažumas ir bendrijas, kelia grėsmę nacionaliniam saugumui.

Dėl kitų tautinių mažumų diskriminacijos

Įstatymo nuostatos, suteikiančios privilegijas vienai tautinei mažumai – Lietuvos lenkams, kelia abejones dėl Įstatymo atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir tarptautiniams teisės aktams. Lietuvos Respublikos Konstitucija numato, kad asmens teisės ir laisvės negali būti varžomos ar jam negali būti suteikiamos privilegijos dėl tautybės, kalbos ar kitų kriterijų (Konstitucijos 29 straipsnis). Konstitucijos 45 straipsnis užtikrina, kad visos tautinės bendrijos savo kultūros ir švietimo reikalus tvarko savarankiškai, o valstybė visoms bendrijoms teikia vienodą paramą.

Tarptautiniai dokumentai, Europos Tarybos Regioninių arba Mažumų kalbų chartija (1992 m.) ir UNESCO konvencija dėl kultūros raiškos įvairovės apsaugos (2005 m.), skatina kalbų ir kultūrų įvairovės apsaugą be diskriminacijos. Taip pat 1960 m. UNESCO konvencija prieš diskriminaciją švietimo srityje įtvirtina švietimo galimybių lygybės principą ir draudžia bet kokią diskriminaciją kalbos pagrindu. ES Pagrindinių teisių chartijos 21 ir 22 straipsniai taip pat uždraudžia diskriminaciją ir skatina gerbti kultūrų, religijų bei kalbų įvairovę.

Nepaisant to, Teisingumo ministerijos parengtame Įstatyme privilegijuojama tik viena tautinė mažuma, garantuojant išskirtinę teisę į valstybės remiamą švietimą gimtąja kalba lenkų bendruomenei. Toks išskirtinumas neatitinka nei Konstitucijos, nei teisėkūros principų. Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamentas yra pabrėžęs, kad teisės aktų nuostatos turi būti suderintos su Lietuvos Respublikos Konstitucija, Europos Sąjungos teisės normomis ir tarptautiniais įsipareigojimais.

Privilegijų suteikimas vienai tautinei mažumai – šiuo atveju Lietuvos lenkams – gali skatinti kitų tautinių bendrijų nepasitenkinimą ir jausmą, kad jų teisės ir poreikiai yra ignoruojami. Tai gali sukelti vidinius nesutarimus tarp skirtingų tautinių bendruomenių, o tai trukdytų ilgalaikiai visuomenės integracijai. Teisingumo ministerijos siūlomas įstatymas, suteikiantis išskirtines privilegijas lenkų bendruomenei, gali būti vertinamas kaip netiesioginė kitų mažumų diskriminacija, kuri griauia solidarumą ir pasitikėjimą valstybės politika.

Įstatymas kelia pavojų nacionaliniam saugumui

Dalies Lietuvos piliečių ugdymas ne valstybine lietuvių kalba gali prisidėti prie jų atskirties nuo lietuvių tautos, kuri yra Lietuvos valstybės suverenai. Švietimo įstaigose, kuriose mokoma kitomis kalbomis, mokiniai gali gauti skirtingą istorinį pasakojimą, neįgyti stiprios Lietuvos piliečio savimonės ir pasiruošimo aktyviai veikti Lietuvos visuomenėje. Dėl to dažnai jų gyvenimo pasirinkimai siejami su kitomis valstybėmis, o ne su Lietuva. Ugdymas ne valstybine kalba silpnina tautinį bendrumą ir pilietinį lojalumą Lietuvos valstybės nenaudai. Ši situacija kelia grėsmę ne tik integracijai, bet ir valstybės ilgalaikiam stabilumui bei saugumui.

Lietuvos valstybės kitataučių piliečių tautinės ir kultūrinės tapatybės išsaugojimo politika privalo atitikti ilgalaikius nacionalinio saugumo tikslus, siekiant juos integruoti ir užtikrinti valstybės teritorinį vientisumą. Lietuva turėtų remtis tarptautine praktika, kuri skatina visų mažumų integraciją per bendrą kalbos ir pilietiškumo ugdymą, tuo pačiu gerbiant jų kultūrinį paveldą. Europos valstybės, kurios susidūrė su panašiomis situacijomis, rado sprendimą, suteikdamos bendrą bazinį švietimą valstybine kalba, kartu užtikrindamos kultūros ir kalbos išlaikymą per papildomas programas. Šis modelis galėtų būti taikomas ir Lietuvoje, siekiant išvengti privilegijų vienai mažumai ir užtikrinti, kad visos bendruomenės jaustųsi vienodai svarbios.

Lenkų bendruomenės privilegijavimas gali kelti nacionalinio saugumo rizikas, jei į tai bus įtrauktos kitos valstybės (pvz., Lenkija). Privilegijos, susijusios su kalba ir švietimu, gali sudaryti prielaidas politiniams reikalavimams, pavyzdžiui, dėl kultūrinės ar administracinės autonomijos, kaip jau matyta kituose regionuose. Todėl būtina užtikrinti, kad valstybės politika remtų visų tautinių mažumų integraciją, o ne kurtų pagrindą atskirties ar išskirtinumo reikalavimams.

Esmingai svarbu, kad tautinių mažumų klausimas nebūtų išnaudojamas politiniais tikslais. Per didelis vienos tautinės mažumos akcentavimas gali sukelti nesutarimų tarp visuomenės grupių ir pakenkti pasitikėjimui valstybe. Lietuvos politinė vadovybė turėtų aiškiai parodyti, kad tautinės mažumos nėra laikomos „užsienio įtakos įrankiais“ ar „grėsmė“, bet yra svarbi Lietuvos visuomenės dalis, kurią reikia integruoti, gerbiant visų grupių lygybę.

Priėmus siūlomą teisės aktą, kuris užimtų konstitucinio įstatymo vietą, galėtų būti apsunkintas arba net užkirstas kelias ilgalaikiams Lietuvos valstybės tikslams kitataučių piliečių integracijos srityje. Toks teisės aktas galėtų trukdyti įgyvendinti įprastą Europoje praktiką, kurios tikslas – užtikrinti tautinių mažumų integraciją į visuomenę.

Be to, prie šio įstatymo būtina derinti rinkimų kodekso nuostatas, siekiant užtikrinti, kad būtų laikomasi tiek integracijos, tiek valstybės vientisumo principų. Lietuvos valstybės politika, susijusi su kitataučių piliečių tautinės ir kultūrinės tapatybės išsaugojimu, turi būti formuojama atsakingai, atsižvelgiant į ilgalaikę valstybės strategiją bei galimą kitų valstybių įtaką. Pvz., jau dabar pastebima, kad išsimokslinimas kitomis kalbomis gali sukelti riziką, kai tautinė ir kultūrinė autonomija virsta teritorine autonomija. Tai gali kelti grėsmę valstybės vientisumui.

Lietuvos politika tautinių mažumų atžvilgiu privalo būti nuosekli, apgalvota ir orientuota į ilgalaikį nacionalinį saugumą, išlaikant balansą tarp tautinių mažumų teisių užtikrinimo ir valstybės interesų apsaugos.

Pabrėžtina, kad Lietuvos teisės aktai ir tarptautiniai įsipareigojimai reikalauja vienodai užtikrinti tautinių mažumų teises. Privilegijos tik vienai grupei pažeidžia tiek Konstituciją, tiek tarptautinius teisės aktus, kurie draudžia bet kokią diskriminaciją kalbos ar tautybės pagrindu. Tačiau ši problema yra platesnė nei vien šio įstatymo nuostatos – būtina sisteminė Seimo priimto įstatymo peržiūra, siekiant užtikrinti vienodą visų tautinių mažumų teisių apsaugą. Valstybė turėtų kurti bendrą teisinę bazę, kuri atitiktų visų tautinių bendruomenių poreikius, tačiau nesukurtų privilegijuotų ar diskriminuotų grupių.

Atsižvelgiant į tai, vadovaujantis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 71 str., prašome Lietuvos Respublikos Prezidentą vetuoti Lietuvos Respublikos Tautinių mažumų įstatymą Nr. XIV3079 ir gražinti šį įstatymą Seimui pakartotinai svarstyti.

Nacionalinio susivienijimo valdyba

Nacionalinio susivienijimo valdybos vardu pasirašo partijos Atsakingasis sekretorius Almantas Stankūnas